
RECULL D'ANOTACIONS PER A EBOSSAR UNA PERSPECTIVA DE L'ART CATALÀ

JOSEP MINGUELL CARDENYES

Llicenciat en Belles Arts i pintor de murals al fresc

L'ART, VIVÈNCIA COL·LECTIVA

El segle XX va iniciar-se a Catalunya sota la influència de dos moviments artístics de gran repercussió: el modernisme i el noucentisme. Es van estendre en tot el territori, en totes les pràctiques artístiques i van tenir un immens impacte social.

El modernisme va ser un moviment artístic europeu que adquirí una potència i personalitat singular a Catalunya. La seva gran difusió va ser deguda a la sensibilitat de la burgesia, que en va ser la principal promotora. El seu impacte, la innovació estètica i la projecció imaginativa encara mantenen un interès popular que en l'actualitat podem apreciar en l'interès que desperta a la indústria turística.

Després del modernisme, el noucentisme proposà una descoberta dels models classicistes i de l'art de les cultures mediterrànies. També la preferència per l'ordre, la raó, l'harmonia, la puresa de les formes i la simplicitat de les formes. Aquest moviment, que va afectar totes les disciplines artístiques, va estar vinculat al catalanisme polític i manifestava una afirmació de la catalanitat i de l'aspiració d'una autonomia per a Catalunya.

En aquests dos moviments artístics l'art adquirí una dimensió social, era present en tots els àmbits de la vida pública i formava un gran cercle compartit entre artistes i públic i fomentava una identitat nacional catalana.

L'ESFERA AUTÒNOMA DE L'ART

Les grans tensions entre les potències europees del primer terç del segle XX, les convulsions de les guerres mundials, les recessions econòmiques i el temor als sistemes totalitaris van ser fets històrics que van provocar la ruptura de formes i continguts artístics i la necessitat de plantejar noves idees.

En les arts plàstiques, aquesta transformació es va reflectir en el període de les avantguardes, on les diverses disciplines artístiques es van abocar a una introspecció i a un aïllament per tal d'explorar nous llenguatges d'expressió i cercar de manera persistent una mena de evolució o progrés intern.

L'art català se situa a primera línia en els moviments artístics d'avantguarda gràcies a personalitats destacades i molt singulars que hi participen i de les quals podem destacar la referència i presència del territori com a rerafons de les creacions artístiques. El microcosmos de Mont-roig de Miró o el de Cadaqués de Dalí ens fan descobrir que la potència creadora es pot generar des d'aquí. No obstant, si exceptuem les grans figures conegudes arreu del món, l'art d'aquest període esdevé una pràctica individualitzada, que interessa en cercles d'especialistes i intel·lectuals i es canalitza en espais especialitzats com galeries i museus.

El període de les avantguardes destaca dels moviments precedents per l'elitisme, ja que situa l'art en una esfera autònoma on només hi entren artistes i experts. S'inicia així una desconexió progressiva amb el públic. La llarga dictadura que visqué Catalunya accentuà encara més l'aïllament de l'art.

Després de la dictadura franquista, el període democràtic va aportar museus institucionals i centres d'art contemporani, aquests últims van ser una clara importació de models internacionals (fins i tot en la seva arquitectura) concebuts des de l'òptica estricta del període de les avantguardes que ja començava a declinar arreu del món.

CONSTRUCCIÓ DE NOUS CERCLES PER A L'ART

La denominació de període postmodern, terme molt controvertit i discutit, apareix a finals de segle XX

quan es planteja la superació o fracàs del projecte modern determinat per la il·lustració i la revolució industrial, i es detecten símptomes d'esgotament d'idees i del model de creixement.

En l'àmbit artístic, aquest nou període es fa palès amb una sèrie de fets a destacar, per exemple el paper dels mitjans de comunicació i el seu impacte socio-cultural, la revisió de la tradició històrica, dissolució del protagonisme de l'artista, la integració de tota mena de pràctiques artístiques, l'impacte de les noves formes de producció i de consum visual, la diversitat i coexistència de les propostes artístiques.

Tot plegat un camp obert per a explorar, un nou context que obliga a qüestionar a fons tot el sistema artístic. A continuació, proposo algunes d'aquestes qüestions:

VALOR DE LES ARTS PLÀSTIQUES EN RELACIÓ AMB ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MASSES

En el context de la comunicació visual contemporània, les noves tecnologies han assolit moltes de les funcions que tradicionalment havien estat domini de la pintura i han determinat un àmbit d'expressió cada vegada més específic per a aquesta. Si parlem de la pintura, en contrast amb la virtualitat de les tècniques de comunicació, aquesta ens aporta una experiència física única: matèrica, visual i espacial.

La pintura ha estat l'origen de tota aquesta revolució cultural visual i encara ha de mantenir el seu paper de gènesi, ja que és la creació directa de l'home amb la matèria sense les mediacions tecnològiques i processuals.

ART I EDUCACIÓ

Caldrà superar els conceptes de les avantguardes, tant presents en l'educació artística i que van orientats a fer de l'alumne un receptor d'art i situat dins l'esfera artística.

L'educació artística haurà de fomentar la creació, l'oportunitat de generar i compartir per damunt del coneixement del sistema artístic. Caldrà valorar les antigues pràctiques artístiques juntament amb els nous mitjans de creació visual tan a l'abast de

tothom (fotografia digital, vídeo, edició...). Com a exemple: caldria establir un enllaç entre la pintura, origen del desplegament de la comunicació visual, i les noves tecnologies i la cultura visual.

L'educació artística davant el domini de la comunicació visual haurà de fomentar una "alfabetització visual", la capacitat de comunicar-se i el sentit crític visual (atenció a l'efecte inconscient de les emissions visuals que rebem constantment).

REVISIÓ HISTÒRICA DE L'ART CATALÀ

Necessària per a plantejar una nova lectura que enriqueixi les interpretacions excessivament lineals i exclusivistes derivades del pensament avantgardista. Això ens pot aportar una perspectiva més àmplia i oberta de l'art català.

DEMOCRATITZACIÓ DE L'ART

Totes les persones poden gaudir de l'art, com a creadors i com a espectadors; l'art també pot ser terapèutic, de dilectants, popular o vinculat a comunitats tan diverses com les que contínuament es van vertebrant a l'interior de la nostra societat.

Les noves tecnologies ofereixen grans oportunitats de comunicació, de generació d'imatges, de fotografies, de vídeo i d'intercanvi de tota aquesta informació.

Les institucions públiques han creat models estructurals per a l'art excessivament intervencionistes i provincians, fets a imitació de models internacionals i basats en els criteris del període d'avantguardes.

El futur exigeix un marc més obert que faciliti la creació de cercles de relació directa entre creadors i públic, que facin possible la coexistència i la diversitat de propostes creatives, on l'art i el públic i els artistes es trobin.

L'art pot ser català. La globalització, que també afecta l'art, no significa renúncia ni negació de la nostra identitat. En tot cas, l'art ha de ser la manifestació de la riquesa i la diversitat de les identitats i això el fa ser universal.